

XI.

Šarevčeva sliva.

Kaj je revno življenje? Bogataš in berač, oba odgovarjata drugače na to vprašanje; ali oba sta preverjena, da jima je živeti revno življenje! Toliko pa je gotovo, da siromašnejšega življenja ni bilo, nego ga je imela Šarevčeva Meta! Bog ji daj dobro!

Bili so pridni ljudje. Delali so od zore do mraka in slabo in malo jedli pri tem. Dolga niso imeli in nihče jih ni preganjal s tožbami in biriškimi spisi. Bilo je dosti otrok. In ko je stari Šarevec ležal na smrtni postelji, je dejal možem, ko jih je bil poklical k svoji poslednji volji: «Imetje se bo razbilo, dosti je otrok; če bi dal vse enemu, shajal bi za silo, prav za silo! Če pa dam vsakemu nekaj, bo imel vsak malo, prav malo! Dekle je grdo in snubača ne bo! Naj ima sto goldinarjev, in tista sliva na oglu hiše je tudi njena! Ta sliva je njena! O moj preljubi Ježeš Krišč, da le ne bi beračili! Težko sem živel, ali pošteno!»

In ko so mu prižgali rdečo svečo od Božje gospé matere s svetih Višarij, in so žena in otroci krog revnega ležišča točili solze; ko mu je že smrtni pot rosil čelo ter mu je motni pogled zibal se čez visoko gorovje življenja v tisto široširno ravan, kjer kraljujeta večnost in preljubi Bog, kjer ne cveto tožne cvetlice brid-

kosti, težav in stradanja, kakor jih je stari bolnik v življenju s polno pestjo trgal, — zdramil se je še zadnji hip, pogledal po otrocih in zdihtnil: «Toliko glejte, da beračili ne bodete! Meta, sliva je tvoja; za poboljšek jo imej! Pa nikar beračiti, ker ste imeli poštenega očeta!»

To rekši se je obrnil k steni ter se lahko zazibal na perotih smrti v brezkončno morje brezkončne večnosti.

1.

Šarevčevo slivo je poznala vsa vas. In posebno dobro smo jo poznali mi vaški otročaji, ki smo skrivoma prihajali, da bi jo malo oklatili, kadar je bila polna sladkega sadeža. Ali nič nismo opravili! Kadar so dozorevale slive na oglu domače hiše, takrat se Meta ponoči niti spati ni upala. Kot jastreb je čuvala drevo, da ni prišel kak sladkosneden tat, ki bi bil veje v temi obral. Pričetkoma se je časih priplazil ta ali oni otročaj, da bi se sliv kradoma do sitega napasel. A če je najbolje menil, da ga ne vidi drugo nego božje oko, je prižvižgal dolgi brezovec nanj, da se je tuleč splazil z drevesa in je oddirjal, kot bi ga bilo opikalo polno sršenovo gnezdo. Nikdar ni več prišel!

Še dobro se je spominjam, kako je lazila Šarevčeva Meta okrog. Obraza je bila prav grdega in v resnici se ni oglasil snubač, ki bi jo bil hotel v zakon vzeti. Od soseda do soseda

so se hčere možile, a Šarevčeva je ostala samica. Pa saj se tudi ni menila za snubača; njena edina skrb je bila, da bi kaj dela dobila. Kadar ni bilo snega, je zahajala k bogatinom na delo ter se tako v potu svojega lica težko preživela. Pozimi pa se je preredita skoraj s samo vodo in kruhom, ki si ga je bila nasašila poleti.

Lahko se reče, da so jo očetove besede, naj v starosti ne berači, spremljevale povsod in po vseh potih. Še celo v sanjah se je gledala, kako je stara in bolna prosjačila od hiše do hiše in kako so jo ljudje zasramovali, češ: Šarevčeva si, in vendar si upaš beračiti! Prebudila se je in kakor plaha srna je planila k strešnemu tramu, kjer je bila v ostrešno slamo skrila svojo doto, katero ji je bil brat v dobrem denarju izplačal. Zaradi tega denarja je živela v večnem strahu! In nekdanj se je domislila, da je vse izgubljeno, če bi bratova kočja pogorela in bi ona ne mogla svojega denarja rešiti. Za hišo je raztezal goli Kucelj široka svoja pleča proti nebu. Leskovo grmičevje in brinje mu je krilo skalnato orjaško telo, in prav malokdaj je zašel človek na njegove puste strmine. Tu sem je prišla Meta nekdanj v tihi noči in pod brinjem je zakopala svoj zaklad v hladno zemljo in z mahom ga je založila, in mesto si prav dobro v spomin vtisnila. In ko je drugi dan suhljad pobiraje prišla na tisto mesto, je dobila

takoj svoje brinje in zeleni mah, pod katerim je počivala sreča njene starosti! Tako je bilo vse v najlepšem redu, in Meta se je nekoliko oddehnila od svoje skrbi.

Potem pa so jo pričele druge skrbi moriti. Nekega dne ji je rekla prijateljica Kašpurjeva Mina: «Ali že veš, da te Videnski ne bodo več prosili na delo?»

Meti se je stemnilo pred očmi. Pri Videnskih je dobivala največ dela, in če je to hišo izgubila, potem je izgubila vse.

«Moj Bog, zakaj ne?» je ječala.

«Pravijo, da preveč sneš; da druge izpodjedaš!» se je smejala Mina.

Preprosila jih je, da je še smela prihajati na delo. Ali vi bi jo bili morali gledati, s kakim strahom je sedela od tedaj za mizo. Vsako žlico je pretehtavala, če ni preveč zajela; in kakor opazuje boječ zajec izpod brinja po sledu prihajajočega psa, tako je opazovala druge pri mizi, če se ji ne posmehujejo; če se jim ne zdi, da preveč jé. Nikdar si ni upala več do sitega se najesti; in ker jo je bil Bog kaznoval z želodcem, ki ni hotel nikdar molčati, so oznanjali njeni pogledi večno lakot, in bila je tenka kot šiba — dobrovita, koja se tudi v najboljši zemlji ne more razviti, da bi bila debelejša od človeškega prsta. Pa je rajša stradala, nego da ji je bilo beračiti na stare dni.

Imela je samo eno veselje v letu, in to tedaj, kadar je njena sliva dobro obrodila. Od hiše do hiše je ponujala sočni sad in vse je spravila v denar, s kojim je pomnožila svoj zaklad na Kuclja zeleni strmini!

2.

Jug je oznanjal svoj prihod in njegovo bučanje je vihralo krog gorskih vrhov. Pozdravljali so ga gozdovi in klanjale so se mu skoraj do tal šibke breze, ki venčajo rjave senožeti rjave Pasje ravni. Ali mogočni jug je hitel vedno dalje proti severu in pred sabo je podil celo krdelo sivih oblakov, ki so sedaj zakrivali luni prijazni obraz, sedaj zopet se stiskali v kot tik Gabrške gore, da je bilo vse jasno drugo nebo. Pod vročim poljubom južnega piša pa so se tajale ruše na materi zemlji, in povsod so hiteli hudourniki po jarkih v globoko nižino.

Ravno nad Šarevčevo hišo se je utrgal plaz in z votlim donenjem usul se po rebri navzdol, da se je majal mogočni Kucelj in da so se zazibale kočice in kočice v znožju njegovem. Iz lahnega spanja se je prebudila Meta ter zaklicala proti Kašpurjevi Mini, s katero sta spali tisto noč skupaj pod Šarevčevo streho.

«Mina», je poklicala s tesnim srcem, «Mina, ali spiš?»

«Kaj bom spala, ko Bog zemljo podira to noč!» je odgovorila Mina zaspano.

«Zdelo se mi je», je zdihnula ona, «kakor da bi mi bil kdo denar ukradel izpod brinja na Kuclju!»

«Kaj? Na Kuclju imaš denar?» — tu ni bila Mina nič več zaspana — «kje pa, kje pa? Povej vendar, kje pa?»

Meta pa je bila že davno poloblečena izginila s podstrešja in v mračni noči je hitela po Kuclju navzgor, da bi se uverila, je li njene starosti sreča še vedno varno spravljena pod mehkim mahovjem. V dolu je šumela reka, kakor bi se togotila od najbesnejšega srda, in proti zapadu so se bile nakopičile tolpe črnih oblakov nad staro glavo staremu Blegašu. S teh oblakov je švignila sedaj in sedaj dolga strela, da se je zavlekla od Gorske cerkve tja do samotne Četene ravni. Takrat pa se je videlo vse pogorje v bliščečem požaru!

Meta je hitela dalje in dalje. Sapa se ji je lovila v tanko obleko in mraz ji je pretresal vsako koščico v revnem telesu. Vedno je hitela navpik in pred očmi ji je venomer stalo brinje in mah pod njim. Zavrteli so se ji možgani v zbegani glavi, ker se v krajini ni mogla več spoznati: dolga rjava črta se je vlekla od najvišjega vrha doli do belega proda, kjer se je penila razljučena Sovra. Prst in kamenje je bilo zasulo grmičevje daleč na okrog ali ga pa s koreninami odneslo v globočino.

«Tu je moja brinja!» je jeknila Meta radostno in sklonila se je, da bi razmetala mehko prst; v smrtni grozi je zakričala: «Tat! tat!»

Izpod brinja je smuknil v resnici dolgo-uhi zajec in kakor blisk jo je odpihal po melini. Meta pa je zaječala: «To ni moja brinja! Bil je samo zajec!»

Od grmiča do grmiča je hitela in z rokami je brodira po razmočeni ruši, da ji je končno kri kapala od prstov. Strnadi in podgrivke so zapuščale svoja ležišča in z dolgozavlečenim čivkom odbegale v jutranji mrak. Vse je ostalo brezuspešno! Pred bornim človeškim bitjem, ki je tu klicalo Boga in vse svetnike na pomoč, je zaplesala krajina, kakor bi se bila napila najmočnejšega vina. Pred njenim pogledom je plesala reka, in plesale so še celo ognjene strele, ki so se spuščale temnemu Blegašu s temne brade. Ena misel se ji je polastila vse duše: denar ti je vzet, in sedaj boš morala beračiti, stradati in ljudi usmiljenja prositi na stare dni!

Onemogle so ji duha moči in noč na okrog se ji je vselila tudi v trpečo dušo. Vihteč roke je hitela proti dolu in zdihovala: «Sedaj ti ostane še samo sliva; če ti še to vzamejo, potem nimaš nič, prav nič za stare dni! Oj ti preljubi sveti Valentin z Jabrčjega brda, ohrani mi vsaj slivo!»

Temo tiste noči je hotel Kočarjev Blažeh za svoje namene uporabiti: prišel je s koškom

in ostrobrušeno koso na Fortunovo deteljišče. Nakosil si je bil že zelene detelje in že si je hotel košek napolniti ž njo, kar je ugledal belo žensko, ki je po Kuclju navzdol prihajala ter njemu — ponočnemu tatu — grozila z roko. Polastila se ga je silna stiska, popustil je košek in koso na deteljišču ter pobegnil domov — pod odejo. Košek in kosa pa sta ga potem spravila na Loški grad, kjer je nekaj dni premišljeval o strahovih. Od tedaj je strašilo po Kuclju! Če je le šel pijanček ponoči mimo — je videl belo žensko, plavajočo po skalinah. Treznim ljudem pa se ni več prikazovala, in Kočarjev Blažè je bil prvi in zadnji, ki jo je videl.

3.

Jug je še neprestano bučal in vsakdo je bil vesel, če je ležal v gorki postelji.

«Mina!» je zaklicala Meta, dospevši zopet pod streho, «Mina, denar so mi vzeli. In tako lepo sem ga bila skrila pod brinje!»

Tu se je čudno smejala.

«Sedaj mi hočejo še slivo vzeti, ali te mi ne bodo, ho! ho! Sama jo bom spravila.»

Lahno se je smejala in poiskala si sekiro v kotu. Potem pa je odšla godrnjaje po temnih stopnicah. Mino je bilo strah in stisnila je glavo pod odejo: ni mogla zaspati in ves čas je mislila samo na brinje po Kuclju.

Šarevec se je ravno v tistem hipu probudil, in zdelo se mu je, da poje sekira na tnalu. Vstal je in pomolil glavo skozi tesno okno: «Meta, si ti?»

«Ne bodete mi je vzeli ne! ho! ho!»

In zopet je pela sekira.

«Meta je!» je dejal Šarevec svoji ženi, «drva cepi. Ta žival se bo tudi ugnala od samega dela!»

Zunaj je pela sekira neprestano. Končno se je nekaj z velikim hruščem podrlo.

«Skladovnica se ji je podrla!» je govoril Šarevec sam pri sebi. «Ne vem, čemu ne spi, ko vendar še vse spi.»

Zaspal je.

Drugo jutro pa je ležala na tnalu posekana sliva in izpod njenega vejevja so izvlekli mrtvo človeško truplo. Bila je Meta z razbito glavo. Posekano deblo je bilo padlo na njo ter ji tako v resnici postalo «poboljšek», da ji ni bilo treba beračiti v starosti!

To je bilo gotovo revno življenje!

XII.

Gričarjev Blažè.

Odkar sem ga poznal, je bil revež! Če je še otročè v tanki srajčici boječe — kakor prepelica iz žita — prilezel na vas od očetove kočè, stoječe onikraj vode v bregu, ne da bi